

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในด้านต่างๆ ดังนี้ (1) สภาพชีวิตของผู้ประกอบอาชีพมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ได้แก่ พลวัตของชีวิต และสภาพความทุกข์ยากของชีวิตที่เผชิญอยู่ (2) สาเหตุความยากจน ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งวิถีแห่งการต่อสู้เพื่อการดำรงชีวิต และ (3) ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปัญหา ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลัก คือผู้ประกอบอาชีพมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ทุกเพศ ทุกวัย และมีระยะเวลาในการประกอบอาชีพ ตั้งแต่อย่างน้อยจนถึงนานหลายปีแตกต่างกันไป จำนวน 20 คน ในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยเก็บข้อมูล ณ จุดบริการ (วินมอเตอร์ไซด์) ที่มีผู้คนสัญจรไปมาค่อนข้างหนาแน่น จำนวน 4 จุด คือ บริเวณตลาดหนองมน บริเวณหน้ามหาวิทยาลัยบูรพา บริเวณหอพักข้างมหาวิทยาลัย และบริเวณสี่แยกคลังเลใกล้สถานบันเทิงแกแล็กซี่ บางแสน และการเยี่ยมบ้านคนขับมอเตอร์ไซด์รับจ้าง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ความยากจนทางเศรษฐกิจ สภาพชีวิตแบบคนจนในเมือง เนื่องจากอาชีพมอเตอร์ไซด์รับจ้างเป็นอาชีพหลักที่นำรายได้มาเลี้ยงครอบครัว ไม่มีอาชีพเสริม การดำรงชีวิตเป็นระบบบริโภคนิยมที่พึ่งเงินตราแทบทุกอย่าง ดังนั้นรายได้ที่ได้รับประมาณเดือนละ 3,000-9,000 บาท เมื่อเทียบกับภาระรายจ่ายในชีวิตประจำวัน ค่าเช่าบ้าน ค่าเล่าเรียนของบุตร และค่าใช้จ่ายในการลงทุนประกอบอาชีพ ได้แก่ ค่าเช่าเสื้อวิน ค่าคิว ค่าน้ำมันรถ ค่าผ่อนมอเตอร์ไซด์ (เดือนละ 1,700-4,000 บาท) แล้ว จะเห็นว่าสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นแบบพอมีพอกินไปวันๆเท่าแค่นั้น ไม่มีเงินออม และมีภาระหนี้สิน

นอกจากความยากจนขัดสนเชิงเศรษฐกิจแล้ว ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้ประกอบอาชีพขับมอเตอร์ไซด์รับจ้างยังประสบกับปัญหาความยากลำบากอันเป็นปัญหาความยากจนเชิงโครงสร้าง คือ ความไม่มั่นคงในอาชีพและรายได้ การทำมาหากินลำบากมากขึ้น ผลจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ผู้คนตกงานจำนวนมาก การลงทุนทำมาหากินฝืดเคืองขึ้น ทำให้ผู้คนต่างดิ้นรนขนขวายมาหางานทำเพื่อหารายได้ให้ตนเองและครอบครัว อาชีพอิสระที่ลงทุนไม่มากและทำง่าย เช่นอาชีพขับมอเตอร์ไซด์รับจ้าง จึงเป็นทางออกที่ดีทางหนึ่ง ประกอบกับอาชีพขับมอเตอร์ไซด์รับจ้างเป็นแรงงานนอกระบบ ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายหรือหน่วยงานใดของรัฐรับผิดชอบควบคุมดูแลโดยตรง และขาดกลไกการร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาภายในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพขับมอเตอร์ไซด์รับจ้างด้วยตนเอง

ความเสี่ยงและไม่ปลอดภัยในการทำงาน และความด้อยโอกาส ไร้อำนาจต่อรอง นอกจากจะด้อยโอกาส จากกำรมีการศึกษาต่ำ ขาดความรู้ ทักษะการทำงาน และขาดเงินทุนที่จะลงทุนประกอบอาชีพอื่นที่ดีกว่านี้แล้ว ยังพบว่า การประกอบอาชีพนี้จำเป็นต้องพึ่งอำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ที่มีอิทธิพลในท้องถิ่นในรูปของ การจ่ายค่าวินหรือค่าเช่าเสื้อวินเป็นรายเดือนหรือรายวัน จ่ายค่าคิว รวมทั้งค่าของขวัณในโอกาสต่างๆ

โดยไร้อำนาจต่อรอง ขณะที่ระหว่างประกอบอาชีพก็ต้องเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุตลอดเวลา ต้องฝ่าฝืนจราจร บ้างบางครั้ง เช่น ขับรถย้อนศร ขับรถเร็ว เพื่อจะได้รับผู้โดยสารได้รวดเร็ว อุบัติเหตุที่เกิดได้จากคนอื่นที่ขับรถไม่ระมัดระวัง สภาพถนนไม่ดี และสภาพความเมื่อยล้ารับแรงของตัวผู้ขับมอเตอร์ไซค์รับจ้างเอง นอกจากนี้ยังมีปัญหาทางด้านสุขภาพในระยะยาว จากการสูดดมควันพิษจากท่อไอเสียรถและฝุ่นละอองบนท้องถนน และอาจเสี่ยงต่อการเป็นมะเร็งผิวหนังได้จากการตากแดดทุกวันเป็นระยะเวลานาน ส่วนเรื่องสวัสดิการก็เข้าไม่ถึง เช่น กองทุนหมู่บ้าน ทุนกู้ยืมของธนาคารออมสิน เพราะขาดข้อมูลข่าวสารและมีปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและขั้นตอนของการกู้ยืม เหล่านี้คือภาพสะท้อนของความยากจนในมิติทางรายได้และความจนในมิติทางสังคมของกลุ่มผู้ขับมอเตอร์ไซค์รับจ้าง กลุ่มคนจนในเมือง ที่มีการดำรงชีวิตอยู่ในวัฏจักรของความยากจนในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอย่างที่ไม่เคยจะมีโอกาสที่จะหลุดพ้นไปได้ ปัญหาความด้อยโอกาส ไร้อำนาจต่อรอง เป็นปัญหาที่มีความสำคัญ ต้องการความช่วยเหลือ ในระดับกลุ่มและชุมชน และระดับนโยบาย รัฐบาล อย่างเร่งด่วนทีเดียว โดยเฉพาะด้านการจัดอิทธิผลที่มีขอบโดยกฎหมาย ในการทำมาหากิน กับกลุ่มคนจนกลุ่มนี้